

PĒTĪJUMS

**„JAUNO SABIEDRĪBAS LOCEKĻU
INTEGRĀCIJA”**

KVALITATĪVO
PĒTĪJUMU
STUDIJA

PĒTĪJUMS „JAUNO SABIEDRĪBAS LOCEKĻU INTEGRĀCIJA”.

EIROPAS BĒGĻU FONDA PROJEKTA IETVAROS

2008

SATURS

IEVADS _____	2
PĒTĪJUMA APRAKSTS _____	3
GALVENIE SECINĀJUMI IEDZĪVOTĀJU APTAUJĀ _____	5
GALVENIE SECINĀJUMI EKSPERTU APTAUJĀ _____	11
GALVENIE SECINĀJUMI BĒGLU UN PERSONU AR ALTERNATĪVO STATUSU APTAUJĀ _____	16

IEVADS

Socioloģiskais pētījums „Jauno sabiedrības locekļu integrācija” tika veikts Eiropas Bēgļu fonda projekta „Jauno sabiedrības locekļu integrācija” ietvaros, pēc Starptautiskās Migrācijas organizācijas pasūtījuma.

Šī projekta mērķis ir valstiskā līmenī izstrādāt un nodrošināt efektīvu un ilgtspējīgu integrācijas atbalsta sistēmu bēgļiem un personām, kurām ir piešķirts alternatīvais statuss (turpmāk bēgļi). Tā kā līdz šim bēgļu skaits Latvijā bijis neliels (pēc PMLP datiem no 1998. gada līdz 2007. gada 5. jūlijam Latvijā bēgļa un alternatīvais statuss piešķirts 28 personām), integrācijas jautājums nav bijis politiska prioritāte, kā arī iedzīvotāju interese un izpratnes līmenis par situāciju šajā jomā ir zems.

Pētījuma mērķis ir noskaidrot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu vajadzības, iespējas un šķēršļus veiksmīgai integrācijai Latvijas sabiedrībā. Lai to īstenotu tika veikta bēgļu aptauja, ekspertu un sabiedrības viedokļu apkopojums par bēgļu integrācijas iespējām, trūkumiem, šķēršļiem utt.. Pētījumā tika izmantotas gan kvantitatīvās (Latvijas iedzīvotāju kopumu reprezentējoša aptauja), gan kvalitatīvās pētījuma metodes (ekspertu un bēgļu intervijas).

Salīdzinājumā ar situāciju Eiropā kopumā, kur bēgot no savas valsts dažādu ārēju faktoru ietekmē patvērumu meklē vairāki simti tūkstošu cilvēku, kuriem saskaņā ar Ženēvas 1951.gada konvenciju ir tiesības palikt kādā Eiropas valstī vismaz līdz brīdim, kamēr mainīsies situācija viņu zemē, šo personu skaits Latvijā ir visai niecīgs un mūsu valsts nav populāra patvēruma meklētāju vidū.

Tiesa, līdz ar aktīvajām sociālpolitiskajām izmaiņām gan plašsaziņas līdzekļos, gan Latvijas sabiedrībā kopumā arvien biežāk aktualizējas patvēruma meklētāju jautājums – tiek diskutēts gan par šo personu iespējamo skaita pieaugumu tuvākajā nākotnē un tā radītājām sekām, gan arī par valsts stratēģisko nostāju šajā jautājumā kopumā.

Pētījuma aktualitāti nosaka arī fakts, ka līdz šim sabiedrības attieksme, informētības līmenis un viedoklis par jautājumiem, kas saistīti ar bēgļiem un patvēruma meklētājiem, padziļināti analizēts vien Baltijas Sociālo zinātņu institūta 2005./2006.gadā veiktajā pētījumā „Latvijas iedzīvotāju, valsts amatpersonu un NVO attieksme pret patvēruma meklētājiem”. Šī pētījuma ietvaros tika secināts, ka gandrīz 2/3 jeb aptuveni 60% Latvijas iedzīvotāju nav priekšstata, kas ir patvēruma meklētāji.¹

Pētījuma izpildītājs Kvalitatīvo pētījumu studija.

¹ BISS, IOM, EQUAL Pētījums „Latvijas iedzīvotāju, valsts amatpersonu un NVO attieksme pret patvēruma meklētājiem” http://www.pmlp.gov.lv/images/documents/pet_03022006.doc

PĒTĪJUMA APRAKSTS

Pētījuma mērķis ir noskaidrot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu vajadzības, iespējas un šķēršļus veiksmīgai integrācijai Latvijas sabiedrībā;

Metodoloģijas apraksts. Pētījums sastāv no trīs atsevišķām daļām un tā ietvaros tika izmantotas gan kvantitatīvās (iedzīvotāju aptauja), gan kvalitatīvās (padziļinātās intervijas) metodes.

Pētījuma uzdevumi:

- Lai noskaidrotu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, tika veikta Latvijas iedzīvotāju aptauja;
- Lai noskaidrotu dažādu iesaistīto valsts institūciju un nevalstisko organizāciju pieredzi un viedokli par bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijas iespējām un riskiem, tika veikta ekspertu aptauja;
- Lai noskaidrotu pašu bēgļu un personu ar alternatīvo statusu pieredzi un viedokļus par viņu iespējām sekmīgi integrēties Latvijas sabiedrībā, tika veikta personu, kuras ieguvušas bēgļa vai personas ar alternatīvo statusu aptauja

1. TIEŠĀS INTERVIJAS – iedzīvotāju aptauja

Pētījuma mērķis ir noskaidrot Latvijas iedzīvotāju viedokļus un izpratni par dažādiem ar bēgļu un personu ar alternatīvo statusu problēmjaudājumiem.

Pētījuma metode: tiešās intervijas dzīves vietā;

Pētījuma mērķa grupa: reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja;

Izlases apjoms – 1249 respondenti;

Izlases metode – stratificētā nejaušā izlase; stratifikācijas pazīmes – administratīvi teritoriālā un nacionālā; ģeogrāfiskais pārklājums – visi Latvijas reģioni.

Aptaujas laiks: 2008.gada marts.

2. PADZIĻINĀTĀS INTERVIJAS - ekspertu un profesionāļu aptauja

Pētījuma mērķis ir noskaidrot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu vajadzības, iespējas un šķēršļus veiksmīgai integrācijai Latvijas sabiedrībā.

Pētījuma metode: padziļinātās intervijas;

Pētījuma mērķa grupa: eksperti, kuri ikdienā ir saistīti un ir kompetenti izteikt savu viedokli par jautājumiem, kas skar bēgļu integrācijas problēmjaudājumus Latvijā.

Izlases apjoms - 10 intervijas

Aptaujas laiks: 2008.gada marts.

3. PADZIĻINĀTĀS INTERVIJAS - bēgļu un personu ar alternatīvo statusu aptauja

Pētījuma mērķis ir noskaidrot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu vajadzības, iespējas un šķēršļus veiksmīgai integrācijai Latvijas sabiedrībā.

Pētījuma metode: padziļinātās intervijas;

Pētījuma mērķa grupa: personas, kuras Latvijas valstī ieguvušas bēgļa vai personas ar alternatīvo statusu.

Izlases apjoms - 15 intervijas

Aptaujas laiks: 2008.gada marts.

GALVENIE SECINĀJUMI – IEDZĪVOTĀJU APTAUJA

Informētība par nozīmīgākajiem bēgļu jautājuma terminiem

Dati liecina, ka par bēgļiem ir dzirdējuši lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju (81,1%), nedaudz zemāka atpazīstamība ir terminam “patvēruma meklētāji”, par ko ir dzirdējuši vairāk kā puse aptaujāto (56,7%), bet visneskaidrākais Latvijas iedzīvotājiem ir priekšstats par personām ar alternatīvo statusu – kopumā tikai 16,6% aptaujāto atzīmējuši, ka viņi kaut ko zina un ir dzirdējuši par šo statusu reprezentējošām personām.

Protams, aptaujas dalībnieki, kuri ir kaut ko dzirdējuši par bēgļiem, biežāk atzīmējuši, ka ir dzirdējuši un kaut ko zina par patvēruma meklētājiem un personām ar alternatīvo statusu. No dažādu sociāldemogrāfisko grupu pārstāvjiem salīdzinoši zinošākie šajos jautājumos bijuši latvieši un respondenti ar augstāku izglītības līmeni.

Asociācijas ar nozīmīgākajiem bēgļu jautājuma terminiem

Dati liecina, ka Latvijas iedzīvotājiem ir visai dažādas asociācijas ar vārdu “bēgļi”. Visbiežāk aptaujas dalībniekiem bēgļi asociējušies ar cilvēkiem, kuri bēg – no savas valsts kara, sliktiem apstākļiem un problēmām (38,8%). Aptuveni katrs piektais aptaujas dalībnieks (22,1%) uzskatījis, ka bēgļi ir sociāli atstumti cilvēki – nelaimīgi, nabadzīgi un ar zemu izglītības līmeni. Būtiski, ka gandrīz katram piektajam Latvijas iedzīvotājam vispār nav nekādu asociāciju ar vārdu “bēgļi” un viņi atturējušies šajā jautājumā sniegt konkrētu atbildi.

Lai gan aptaujas rezultāti precīzi neatspoguļo, vai aptaujas dalībnieki izprot nelielo atšķirīgo niansi starp bēgļa un patvēruma meklētāja statusu, tomēr jāsecina, ka Latvijas iedzīvotāji t.s patvēruma meklētājus vistiešāk asociē ar bēgļiem – raksturojot savas asociācijas saistībā ar vārdu savienojumu „patvēruma meklētāji”, aptaujas dalībnieki tos visbiežāk raksturojuši kā personas, kuras bēg un meklē patvērumu (40,5%) un katrs desmitais uzskatījis, ka patvēruma meklētāji tie paši bēgļi vien ir.

Tā kā liela daļa aptaujas dalībnieku atzina, ka viņiem nav ne jausmas, kas ir personas ar alternatīvo statusu, tad arī, brīvi minot asociācijas ar vārdu savienojumu “personas ar alternatīvo statusu”, ievērojami lielākā daļa aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atzinuši, ka viņiem šis termins vispār ne ar ko neasociējas (79,4%). Kopumā 12,6% respondentu personās ar alternatīvo statusu saskata līdzīga statusa cilvēkus kā bēgļus.

Līdz ar zemo kopējo informētības līmeni par galvenajiem ar patvēruma meklētāju problemātiku

saistītajiem terminiem, tikai retais no tiem, kuri kaut ko ir dzirdējuši par vienu vai otru terminu, izprot to galvenās atšķirības.

Salīdzinot bēgļus ar t.s. personām ar alternatīvo statusu, ievērojami lielākā daļa (90,5%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atturējušies paust jebkādu viedokli, 1,6% jeb 20 aptaujas dalībnieku uzskatījuši, ka bēgļi un personas ar alternatīvo statusu ir viens un tas pats un tikai nepilni 8% respondentu minējuši kādas iespējamās atšķirības.

Diemžēl jāatzīst, ka praktiski neviens no tiem aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem, kuri norādījuši uz atšķirībām šo personu statusos, tomēr nav norādījis uz galveno – to, ka bēgļi ir personas, kuru dzīvi apdraud nopietns iemesls baidīties no vajāšanas savas iepriekšējās mītnes zemē un kuriem ir nepieciešama aizsardzība, kamēr personas ar alternatīvo statusu ir personas, kuras uz laiku bruņoto konfliktu dēļ ir spiestas atstāt savu dzīvesvietu.

Līdzīga situācija vērojama, analizējot aptaujas dalībnieku atbildes jautājumā par to, kādas ir galvenās atšķirības starp bēgļiem un patvēruma meklētājiem. Kā zināms, galvenā atšķirība starp abu statusu personām ir tā, ka persona uzskatāma par patvēruma meklētāju, ja saskaņā ar Latvijas likumdošanā noteikto kārtību ir iesniegusi iesniegumu par bēgļa vai alternatīvā status piešķiršanu. Tomēr, šķiet, ka arī tie Latvijas iedzīvotāji, kuri minējuši kādas atšķirības šo personu statusos, tomēr nav īsti par to informēti. Vienlīdz bieži kā par bēgļiem, tā arī par patvēruma meklētājiem tiek runāts kā par cilvēkiem, kuri bēg dažādu iemeslu dēļ no savas valsts, vēlas apmesties un laiku vai pavisam Latvijā. Interesanti, ka 9 no visiem aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem t.s. patvēruma meklētājus nekādā ziņā nav saistījuši ar bēgļu problemātiku, bet uzskatījuši, ka patvēruma meklētājs var būt jebkurš un visticamāk Latvijā tie ir bezpajumtnieki.

Informācijas par bēgļu jautājumiem nodrošinājuma un pieejamības vērtējums

Kopumā tikai nepilni 8% aptaujas dalībnieku uzskatījuši, ka Latvijas iedzīvotājiem informācija par bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu ir pietiekoša. Ievērojami lielākā daļa (63,1%) aptaujas dalībnieku bijuši pretējās domās un pārstāvējuši viedokli, ka šāda rakstura informācijas trūkst. Jāņem vērā, ka katrs piektais aptaujātais Latvijas iedzīvotājs (21,1%) atzinis, ka viņu jautājums par bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu vispār neinteresē un kopumā 8% respondentu nav formulējuši konkrētu viedokli vispār.

Viedoklis par bēgļu, personu ar alternatīvo statusu un patvēruma meklētāju situāciju Latvijā

Analizējot Latvijas iedzīvotāju priekšstatus par Latvijā mītošo bēgļu pārstāvētajām valstīm, jāsecina, ka visbiežāk kā bēgļu pārstāvētās valstis minētas Somālija (24,6%) un Čečenija (23,1%). Salīdzinoši bieži norādītas arī tādas valstis kā Irāka (18,4%) un Afganistāna (17,5%). To, ka Latvijā bēgļi un t.s. personas ar alternatīvo statusu ierodas no citām valstīm, izņemot jau minētās, norādījuši mazāk kā 15% aptaujas dalībnieku. 1/3 aptaujas dalībnieku vispār atturējušies minēt kādu konkrētu valsti, kas, visticamāk ir saistīts ar visai zemu informētības līmeni, īpaši attiecībā pret personām ar alternatīvo statusu.

Latvijas iedzīvotāju vidū vispopulārākais bijis viedoklis par to, ka bēgļi un personas ar alternatīvu statusu Latviju par savu mītnes zemi labprāt izvēlētos tāpēc, ka mūsu valstī ir mierīgi, šeit dzīvo atsaucīgi un inteligenti cilvēki (31,3%). Dažādas citas atbildes minējuši mazāk kā 10% aptaujas dalībnieku.

Domājot par iemesliem, kāpēc bēgļi ierodas Latvijā, vislielākais īpatsvars aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatījuši, ka bēgļi un personas ar alternatīvo statusu nonāk pārceļojot jeb tranzītā uz citām ES valstīm (43,5%). Respondentu domas dalījušās par šo personu motivāciju – daļa aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatījuši, ka bēgļi un personas ar alternatīvo statusu uz Latviju dodas apzināti (28,2%), kamēr citi – ka bēgļi Latvijā nonāk nejauši, nerasniedzot iecerēto gala mērķi kādā citā valstī. Viena sestā daļa aptaujas dalībnieku atzina, ka viņiem nav noteikta viedokļa šajā jautājumā.

Izvērtējot veidus, kā bēgļi un personas ar alternatīvo statusu nonāk Latvijā, aptaujas dalībnieku vidū dominējuši galvenokārt divi pieņēmumi – ka bēgļi Latvijā ierodas no Krievijas, nelegāli pārejot Austrumu robežas (37,4%) vai – ka bēgļi Latvijā slepeni iebrauc ar kuģiem (34,9%). To, ka minētās personas Latvijā ierodas kā ceļotāji un tūristi, atzīmējuši 27,0%, savukārt viedokli, ka bēgļi atbrauc mācīties un paliek atbalstījuši 22,1%.

Ievērojami lielākā daļa aptaujāto Latvijas iedzīvotāju bijuši pārliecināti, ka bēgļiem Latvijā nākas saskarties ar visdažādākajām problēmām un tikai 2,5% aptaujāto bijuši pretējās domās. Gandrīz puse respondentu uzskatījuši, ka mūsu valstī ieceļojošajiem bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu līdz ar sarežģījumiem saistībā ar nodarbinātību un mājokli, rodas problēmas ar iekļaušanos sabiedrībā, ko vēl vairāk aktualizē kultūras atšķirības. Katrs desmitais aptaujātais runājis par rasismu un Latvijas iedzīvotāju negatīvo attieksmi pret ieceļotājiem un 5,0% - par neizpratni attiecībā uz bēgļu problēmsituāciju. Būtiski, ka katrs trešais aptaujas dalībnieks atzinis, ka viņu tas neinteresē un, ka viņš nevar sniegt konkrētu atbildi jautājumā par bēgļu aktuālākajām problēmām Latvijā.

Izvērtējot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu iespējas, ievērojami lielākā daļa aptaujas dalībnieku

uzskatījuši, ka šīm personām ir iespējams iemācīties latviešu valodu (atbildes “pilnībā iespējams” un “drīzāk iespējams” atzīmējuši 73,6%) un apmierināt primāro vajadzību pēc socializēšanās – viņi var iedraudzēties ar vietējiem iedzīvotājiem (72,9%) un par nodibināt ģimeni (72,7%). Tāpat vairāk kā puse aptaujāto uzskatījuši, ka bēgļiem ir iespējams mācīties kādā no Latvijas skolām un augstskolām (64,3%) un izprast Latvijas kultūru (60,2%).

Nedaudz problemātiskāk bēgļiem būtu atrast atbilstošu darbu un saņemt sociālās garantijas, piemēram, veselības apdrošināšanu – šīs aktivitātes par bēgļiem iespējamām uzskatījuši attiecīgi 52,1% un 48,5%. Savukārt par gandrīz neiespējamu respondenti uzskatījuši iespējas bēgļiem paņemt kredītu bankā dzīvokļa iegādei – gandrīz 40% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju uzskatījuši, ka bēgļiem tas visticamāk nebūtu iespējams.

Viedoklis par Latvijas valsts un sabiedrības nostāju dažādos ar bēgļiem saistītos jautājumos

Respondenti visai dažādi vērtējuši savu un citu Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Kopumā visbiežāk norādīts, ka valsts iedzīvotājiem ir neitrāla (30,3%) vai vienaldzīga (21,7%) attieksme pret šīm personām. Katrs sestais pētījuma dalībnieks uzskatījis, ka Latvijas iedzīvotāji pret bēgļiem attiecas ļoti pozitīvi, turklāt 5,0% aptaujāto domājuši, ka attieksme ir pat “pārāk iztapīga”. Savukārt gandrīz 20% reflektējuši par Latvijas iedzīvotāju negatīvo attieksmi pret minētajām personām. Kopumā 13,9% aptaujas dalībnieku nav spējuši novērtēt Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu.

Kopumā ņemot – Latvijas iedzīvotāju attieksme pret to, ka Latvijai būtu jāuzņem bēgļi un personas ar alternatīvo statusu – ir drīzāk negatīva kā pozitīva. Kopumā trešā daļa (33,4%) aptaujas dalībnieku atbalstījuši nepieciešamību palīdzēt šīm personām, kamēr 43,8% bijuši pretējās domās un uzskatījuši, ka Latvijai nevajadzētu sniegt atbalstu bēgļiem un patvēruma meklētājiem.

Jautājumā par to, vai Latvijai būtu jānodrošina pabalsts un sociālā palīdzība bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, Latvijas iedzīvotāji bijuši vairāk pozitīvi kā negatīvi noskaņoti – palīdzības sniegšanu atbalstījuši 45,4%, bet 34,5% pret to izturējušies noraidoši.

Kā galvenie iespējamie ieguvumi, nodrošinot bēgļus un personas ar alternatīvo statusu Latvijā, nosauktas iespējas valstij iegūt darbaspēku (25,5%) un saņemt starptautisku prestižu (19,0%). Būtiski, ka liela daļa aptaujāto Latvijas iedzīvotāju (40,5%) vispār apšaubījuši, ka nodrošinot bēgļus un personas ar alternatīvo statusu, Latvijas valsts un sabiedrība varētu arī ko iegūt, domājot, ka no šādām aktivitātēm valstij rodas tikai finansiāli izdevumi.

Attieksme pret bēgļu kultūras daudzveidību un tās saglabāšanu

Aptaujātie Latvijas iedzīvotāji visai atturīgi izturējušies pret to, vai bēgļu un personu ar alternatīvo statusu ienesto kultūras daudzveidību vajadzētu atbalstīt – noteiktu atbalstu snieguši salīdzinoši vien 15,0% aptaujāto, kamēr pilnīgi pretējās domās bijuši divreiz vairāk aptaujāto – 34,7% Latvijas iedzīvotāju.

Kopumā Latvijas iedzīvotāju vidū vērojams iecietības pret bēgļiem un līdzīga statusa personām trūkums un bailes no multi-kulturālisma radītajām sekām, par ko liecina lielākās daļas (59,6%) aptaujas dalībnieku viedoklis, ka bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu nebūtu jāsauglabā savas nacionālās īpatnības, bet jāpieņem sabiedrības vairākuma tradīcijas.

Bēgļu skaita eventuālās izmaiņas nākotnē

Kā liecina pētījuma rezultāti, Latvijas iedzīvotājiem nav viennozīmīgs viedoklis par bēgļu skaita izmaiņām nākotnē. Aptuveni puse (50,5%) no aptaujas dalībniekiem uzskatījusi, ka bēgļu un personu ar alternatīvo statusu skaits mūsu valstī pieaugs. Pilnīgi pretējās domās bijuši 10,2% aptaujāto, kamēr, līdzīgi kā citos jautājumos, nozīmīga daļa respondentu – 39,1% nav snieguši konkrētu atbildi.

Latvijas iedzīvotāju aizspriedumu un sociālās distances mērījumi

Izvērtējot Latvijas iedzīvotāju toleranci pret dažādu tautību pārstāvjiem, jāsecina, ka viskritiskākie Latvijas iedzīvotāji bijuši attiecībā pret musulmaņiem un čečeniem - izvērtējot sociālās distances robežas ar šo tautību pārstāvjiem, visbiežāk norādīts, ka viņus pat „nedrīkstētu ielaist mūsu valstī” (34-35%) un aptuveni tikpat liels īpatsvars ar šo tautību pārstāvjiem labākajā gadījumā vēlētos kontaktēties „tikai kā ar tūristiem” (38-39%). Tādu tautību pārstāvji kā kurdi un palestīnieši Latvijas iedzīvotāju skatījumā tiek vērtēti mazāk negatīvi – attiecībā pret šo tautību pārstāvjiem par pilnīgu norobežošanos un neielaišanu valstī reflektējuši mazāk kā 30% aptaujas dalībnieku.

Vērtējot sociālo kontaktu ciešumu attiecībā pret dažādām tautībām (musulmaņi, čečeni, kurdi palestīnieši, afrikāņi, ķīnieši), pakāpeniski proporcionāli pieaug lojalitāte konkrētās tautības pārstāvi pieņemt kā tūristu, kamēr tuvākos kontaktos iesaistīties gribošo skaits praktiski paliek nemainīgs.

Salīdzinot ar iepriekš veiktās aptaujas² datiem, jāsecina, ka Latvijas iedzīvotāju attieksme trīs gadu laikā pret minēto tautību pārstāvjiem nav būtiski mainījies. Nenoliedzami, tās formēšanos vistiešāk

² BISS, IOM, EQUAL Pētījums „Latvijas iedzīvotāju, valsts amatpersonu un NVO attieksme pret patvērumu meklētājiem” http://www.pmlp.gov.lv/images/documents/pet_03022006.doc

ietekmējuši notikumi pasaulē un plašsaziņas līdzekļos popularizētā negatīvā nostāja pret minētajām tautībām saistībā ar terorismu, nemieriem un netieši paustu nepieciešamību it kā nostāties, piemēram, pret visiem čečeniešiem un musulmaņiem.

Interesanti atzīmēt, ka, lai gan sociālās distancēšanas mērījumi, minot konkrētas tautības, lielā mērā norādīja uz Latvijas iedzīvotāju nevēlēšanos redzēt savā valstī tādu tautību pārstāvjus kā, piemēram, musulmaņi, čečeni, kurdi u.tml., tomēr jautājumā, kur konkrētas tautības netiek minētas, vien definētas kā „svešu kultūru” un „svešu reliģiju” pārstāvji, aptaujāto Latvijas iedzīvotāju attieksme pret sociālajiem kontaktiem ir daudz lojālāka.

Jāpiebilst, ka šajā kontekstā ļoti nozīmīgs rādītājs ir informētība par bēgļu jautājumiem – tie aptaujas dalībnieki, kuri atzīmējuši, ka ir dzirdējuši un kaut ko zina par bēgļiem, biežāk pauduši atbalstu tuvākai sociālajai distancēšanai ar atšķirīgas kultūras, reliģijas un ādas krāsas cilvēkiem, nekā tie, kuri neko par bēgļiem nezina un par to neinteresējas.

Ņemot vērā to, ka tikai nepilni 6% aptaujāto Latvijas iedzīvotāju norādījuši, ka ir kontaktējušies ar Latvijā dzīvojošu bēgļu vai personu ar alternatīvo statusu, var izteikt pieņēmumu, ka domājot tādās kategorijās kā „cita kultūra” un „cita reliģija”, aptaujas dalībnieki visticamāk to vērtē vispārīgi, visas pasaules kontekstā, nepiešķirot īpašu nozīmi tieši iepriekš kritiski vērtētajām tautībām un sociālajiem kontaktiem ar to pārstāvjiem.

GALVENIE SECINĀJUMI – EKSPERTU APTAUJA

Bēgļu un personu ar alternatīvo statusu situācijas izvērtējums

Lielākā daļa ekspertu, uzskata, ka bēgļu un personu ar alternatīvo statusu vajadzību nodrošināšana Latvijā tiek organizēta un veikta labā līmenī, piedāvājot visas likumdošanā noteiktās iespējas, kuru pilnvērtīga izmantošana ir pašu bēgļu rokās. Nedaudz kritiskāki bija atsevišķu nevalstisko organizāciju pārstāvji, kuri uzsvēra, ka bez pamatvajadzībām – mājokļa, darba, ļoti būtiskas ir cilvēcisko īpašību, iejūtības un izpratnes trūkums. Šie respondenti norādīja, ka likumdošanā noteiktās normas, bez vietējo sabiedrības pārstāvju skaidrojuma un palīdzības nav realizējamas un padara bēgļu situāciju smagu un pat nožēlojamu.

Ekspertu vērtējumos iezīmējas izteikta tendence, ka to bēgļu situācija, kuri nāk no bijušajām Padomju republikām, tiek vērtēta krietni vien optimistiskāk, kā to personu iespējas, kuri savā kultūrā, valodā, reliģijā un arī izskatā ir ievērojami atšķirīgi no vietējiem, Latvijas iedzīvotājiem. Tajā pat laikā aptaujāto vidū dominē viedoklis par to, ka 'viss ir atkarīgs no konkrētā cilvēka, viņa motivācijas un vēlmes', uzsverot nepieciešamību pašiem bēgļiem aktīvi iesaistīties un realizēt savas tiesības, nevis gaidīt to īstenošanu no valsts institūcijām.

Par būtiskāko problēmu, ar ko pirmkārt saskaras bēgļi, saņemot lēmumu par statusa piešķiršanu (kura gan uz laiku tiek risināta dzīvojot patvērumu meklētāju izmitināšanas centrā „Mucenieki”), respondenti atzina mājokļa jautājumu. Tā kā cenas ziņā pieejamas dzīvojamās platības problēma ir aktuāla visā valstī un arī vietējiem iedzīvotājiem šī ir sasāpējusi problēma, tad ekspertu skatījumā PMIC „Mucenieku” piedāvātās iespējas ir vērtējamas ļoti atzinīgi, jo nodrošina pilnībā labiekārtotas telpas, kā arī darbinieku atbalstu bēgļu problēmu risināšanā.

Tajā pat laikā, dzīvošana zināmā mērā noslēgtā un izolētā vidē, neveicina bēgļu integrāciju sabiedrībā, bet drīzāk pretēji, veicina indivīdu norobežošanos, savdabīga bēgļu *geto* veidošanos.

Par neveiksmīgu tika atzīts mēģinājums izmantot likumdošanā noteiktās prasības, pašvaldībām piedāvāt brīvos dzīvokļus bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu, jo kā iepriekš tika minēts par prioritāru tomēr tiek uzskatīta vietējo iedzīvotāju sociāli neaizsargāto grupu nodrošināšana ar dzīvojamo platību.

Runājot par nodarbinātības problēmu, eksperti ir vienprātis, ka šobrīd galvaspilsētā vēl ar vien ir izteikts darbaspēka trūkums, tādēļ darba atrašana nav uzskatāma par problēmu. Vairākkārt gan tiek uzsvērts, ka paši bēgļi, nav ieinteresēti patstāvīgā darbā un ar grūtībām pieņem viņiem izvirzītās darba

devēju prasības. Atkārtoti tiek norādīts, ka darbu vieglāk atrast un noturēties tajā ir personām no tām valstīm, kurās darba kultūra un vērtība ir līdzīga vietējo iedzīvotāju izpratnei par darbu. Lai arī atsevišķi eksperti norāda, ka bēgļiem, kuriem sākotnēji ir nepietiekošas valsts valodas zināšanas, neatbilstoša kvalifikācija ir gandrīz neiespējami atrast darbu, citi pētījuma dalībnieki no pieredzes minēja vairākus gadījumus, kad veiksmīga sadarbība ar NVA un personīgo kontaktu izmantošana, ir nesusi augļus un bēgļiem ir izdevies iekārtoties darba. Tomēr atkal ir jāatzīmē, ka bēgļi bez vietējo iedzīvotāju atbalsta, situācijas skaidrojuma vieni paši nav spējīgi risināt šīs problēmas.

Ekspertu skatījumā arī izglītības iegūšanas iespējas bēgļiem ir pieejams un lielā mērā tas ir atkarīgs no paša indivīda uzņēmības. Lai arī bērnu un pusaudžu izglītošana, ekspertu skatījumā norit veiksmīgi, tiek pozitīvi risināti jautājumi par bērnu pirmsskolas iestāžu apmeklēšanu un pamatzglītības iegūšanu, augstākās izglītības un tālāk izglītības iespējas tiek izmantotas salīdzinoši retāk, jo par prioritāru kļūst ienākumu gūšana, nevis izglītošanās.

Domājot par izglītību, aktuālas kļūst labas latviešu valodas zināšanas, tādēļ vēl arvien vairāk gadījumos, kad tiek apsvērta iespēja izglītoties, tas notiek krievvalodīgajās vai angļiskajās programmas. Tādēļ būtu nepieciešams risināt jautājumu par intensīvām bezmaksas latviešu valodas apguves iespējām, pie tam arī personām ar alternatīvo statusu, tādejādi sniedzot viņiem tik ļoti nepieciešamo instrumentu integrācijai sabiedrībā – valodu. Valodas apgūšana ir viens no pamatnoteikumiem indivīda veiksmīgai integrācijai sabiedrībā, jo apgūstot valodu, jaunie sabiedrības locekļi apgūst valsts kultūru, vēsturi, izprot sabiedrībā notiekošos procesus. Ja bēglim nav motivācijas apgūt valodu un tiek dota iespēja izmantot jau esošo zināšanu bagāžu, iepriekšējo pieredzi, tad arī sabiedrības izziņas process netiek veidots no jauna, bet gan būvēts uz esošajiem pamatiem – no malas, neieklājoties sabiedrībā.

Arī runājot par medicīnas pakalpojumu pieejamību eksperti ir noskaņoti diezgan pozitīvi, norādot, ka šie jautājumi tiek risināti un vajadzības gadījumā veselības aprūpe ir pieejama. Tomēr interviju laikā paši runātāji nonāk pie secinājuma, ka bēgļi vieni paši, bez vietējo atbalsta, nav spējīgi risināt šīs problēmas un ir nepieciešams attīstīt sociālo darbinieku tīklu, kas strādājot ar bēgļiem palīdzēto viņiem „ne tikai atvērt, bet parādītu, kuras durvis vērt”.

Apkopojot ekspertu viedokļus par bēgļu situāciju Latvijā, redzams, ka šobrīd svarīgākais ir izveidot un uzturēt iztrūkstošo posmu – sociālās integrācijas tīklu bēgļiem, kas sevī ietvertu psiholoģisko atbalstu, konsultatīvo un skaidrojošo darbu, kā arī zināmu virzītājspēku un kontroles mehānismu.

Latvijas sabiedrības attieksmes pret bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu vērtējums

Diezgan liela vienprātība ekspertu vidū valdīja, domājot par Latvijas iedzīvotāju attieksmi pret bēgļiem.

Tā tika raksturota kā vienaldzīga, negatīva un neiecietīga. Kā atzina runātāji, tas lielā mērā saistīts ar informācijas un reālas saskarsmes trūkumu. Ja iedzīvotāju vidū tikai 6% atzīst, ka ir tikušies ar bēgļiem vai personām ar alternatīvo statusu, tad kopumā jāsecina, ka sabiedrības viedoklis veidojas tikai uz nostāstu, baumu pamata, nevis reālas saskarsmes un komunikācijas un sabiedrībā valda pašu bailu, aizspriedumu radīts *bēgļa* tēls.

Nepatiku pret bēgļiem rosina netikai bailes un situācijas neizpratne, bet arī nevēlēšanās dalīties sociālajos labumos. Šobrīd, ekonomiskās krīzes laikā, it sevišķi lauku reģionos, iedzīvotāji labākajā gadījumā ar vienaldzību, tomēr pārsvarā ar pamatotu neapmierinātību norauģās, kā valsts atbalsta iebraucējus, tajā pat laikā aizmirstot vietējos iedzīvotājus. Bēgļi, ekspertu redzējumā, sabiedrībā tiek uztverti par konkurentu, potenciālu labklājības apdraudētāju, izdabāšanu ES normām nerēķinoties ar pašu vietējo iedzīvotāju sociālo neaizsargātību.

Jāņem vērā arī latviešu vēsturiskā pieredze, kad pagājušā gadsimta masveida migrācijas rezultātā pamatnācija ir ievērojami sarukusi, zaudējot savu nacionālo pārākumu un dominanti sabiedrībā. Arī nacionālās identitātes jautājums vēl ik pa laikam tiek sakāpināts publiskajā telpā un tiek uzturēta nacionālā apdraudētības sajūta.

Interesanti, ka vairāki no pētījuma dalībniekiem norādīja uz krasām iedzīvotāju viedokļu izmaiņām, vietās, kur cilvēki reāli, savā apkārtnē ilglaicīgi saskārušies ar bēgļiem (Mucenieki, Skujenes pagasts). Padziļināta šāda veida pieredzes izpēte varētu sniegt nepieciešamo ieskatu un būtu kā pozitīvs paraugs divpusējai integrācijai.

Bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijas iespējas Latvijā.

Pēc ekspertu domām, galvenais bēgļu integrācijas šķērslis ir sociālās integrācijas tīkla trūkums valstī. Kaut arī valsts likumdošanā ir paredzētas un noteiktas bēgļu tiesības, to apzināšana un iespēja īstenot ir atkarīga no divām daļām: konkrētā indivīda motivācijas un uzņēmības un atbalsta personas (kurators), kurš orientējas un saprot vietējās sabiedrības uzbūvi un sadzīves pamatprincipus. Respondenti akcentēja, ka ir jānodrošina sistēma, kas sniedz nepieciešamo informāciju visvienkāršākajā, sadzīviskajā līmenī, skaidrojot ikdienas sīkumus – biļetes nopirkšana tramvajā, rēķinu apmaksa bankā, mikroautobusa apstādināšana uz ielas utml.

Respondenti atkārtoti norādīja uz integrācijas riskiem, kas saistīti ar kultūras atšķirībām - izpratne par darbu, dzimumlomām un apkārtējās vides kārtību. Atkal un atkal tiek uzsvērts, ka krietni vien vienkāršāk sabiedrībā integrēties ir tiem bēgļiem, kuri nāk no kultūras ziņā līdzīgām valstīm, savukārt no *eksotiskajām* valstīm nākošajiem ir jābūt gataviem zināmai *pāraudzīnāšanas* programmai, kurai ne visi

diemžēl ir gatavi un spējīgi pakļauties.

Pie integrācijas riskiem pieskaitāmas arī bēgļu nepamatotās ekspektācijas par sociālajiem labumiem, kuras tiek sagaidītas no valsts. Situācijās, kurās gaidītais atbalsts netiek saņemts, bet pretēji tam bēglis tiek mudināts aktīvi līdzdarboties savas labklājības nodrošināšanā, rodas psiholoģiskās barjeras, indivīds ‘*apvainojas*’, noslēdzas un iesaistīšanās sabiedrības dzīves notikumos nav iespējama.

Valsts, pašvaldību institūciju iesaistīšanās problēmu risināšanā

Vērtējot dažādu valsts un pašvaldību institūciju iesaistīšanos bēgļu jautājumu risināšanā, kopumā respondenti ir noskaņoti optimistiski. Tā kā, pēdējā laikā ir vērojama lielāka aktivitāte dažādās iesaistītajās organizācijās, kā arī starptautisko fondu ietvaros tiek veidoti interesanti projekti, kas vērsti uz reālu palīdzību bēgļiem, ekspertu skatījumā, drīz vien tiks novērsti šobrīd esošie trūkumi – izveidots sociālās integrācijas tīkls.

Tā kā, kopumā eksperti ir apmierināti ar esošajiem likumdošanas aktiem un uzskata, ka normatīvie dokumenti lielā mērā šobrīd regulē visas ar bēgļu jautājumiem saistītās jomas, tad respondenti atkārtoti norādīja tikai uz nepieciešamību izstrādāt normatīvo bāzi un ieviest sociālās integrācijas atbalsta tīklu.

Citu valstu pieredzes izmantošana

Iespējas Latvijas ieinteresētajām organizācijām, iepazīties ar ārvalstu pieredzi bēgļu integrācijas jautājumos, tiek vērtētas, kā ļoti augstas un pieejamas. Eksperti atzīst, ka regulāri apmeklē ārvalstis, piedalās vietējos semināros un citos pasākumos, kuros tiek uzklautāta un iepazīta citu valstu pieredze. Tomēr par lielāko trūkumu Latvijas gadījumā respondenti atzina ierobežotos finansu līdzekļus dažādu programmu un projektu īstenošanai. Tāpat pētījuma dalībnieki akcentē nepieciešamību stingri izvērtēt ārvalstu integrācijas procesā pieļautās kļūdas un negatīvās sekas, no kurām mūsu valsts šobrīd var mācīties, lai tās nepieļautu.

Lai arī ierēdņu sagatavotības līmenis darbam ar bēgļiem ir atbilstošs un pilnībā apmierinošs, eksperti ar nožēlu atzina, ka valsts institūcijās esošā lielā kadru maiņa nosaka nepieciešamību atkal un atkal apmācīt darbiniekus specifiskajām prasmēm un iemaņām, kas nepieciešamas darbam ar bēgļiem.

Par būtiskām atšķirībām Latvijā un citās Eiropas valstīs uzņemot bēgļus, respondentiem bija diezgan grūti teikt, jo Latvijā mazā bēgļu skaita dēļ ir grūti norādīt uz konkrētām tendencēm. Eksperti bija vienprātis, ka noteikti atšķirības ir bēgļiem pieejamo sociālo labumu apjomā, Latvija nespēj nodrošināt tādu valstu labklājības līmeni kā Zviedrija vai Dānija. Par trūkumu, salīdzinot ar citām Eiropas valstīm,

respondenti atzina arī neeksistējošo sociālās integrācijas tīklu, kas tik ļoti nepieciešamas bēgļu reālai integrācijai sabiedrībā.

Ieteikumi sekmīgākai bēgļu un personu ar alternatīvo statusu integrācijai sabiedrībā

Respondentu skatījumā šobrīd būtu jānodrošina speciāli sagatavotu sociālo darbinieku tīkla izveide, kura pamatuzdevums būtu bēgļu sadzīvīgo jautājumu risināšana, tālākās rīcības virzība un sākotnēji arī kontrole. Tāpat eksperti norādīja, ka integrācijas pamatnosacījums ir bēgļu iesaistīšana vietējo iedzīvotāju sadzīvē, nevis to norobežošana noteiktās novietnēs.

Otrs būtiskākais ieteikums ir darbs, kas veicams sabiedrības izglītošanā. Tā kā, eksperti ir pārliecināti, ka kopumā valstī valdošie aizspriedumi pret bēgļiem ir balstīti uz nepamatotu informāciju un nezināšanu, tad vairāk būtu jāakcentē un jārunā par pozitīvajiem piemēriem un labo praksi, nevis bēgļu jautājums jāaktualizē tikai kārtējā skandāla ietvaros.

GALVENIE SECINĀJUMI –

BĒGLU UN PERSONU AR ALTERNATĪVO STATUSU APTAUJA

Kopējais situācijas novērtējums

Vērtējot savu dzīvi Latvijā bēgļu un personu ar alternatīvo statusu (turpmāk bēgļi) vidū iezīmējas divi pretēji pamatviedokļi. Vieni ir pieņēmuši situāciju, kādā atrodas, ir akceptējuši valsts uzstādītās prasības un mēģina veidot savu dzīvi no jauna, pilnībā iesaistoties vietējā sabiedrība. Savukārt otrs biežāk dominējošais viedoklis bija raksturīgs tiem bēgļiem, kuru ekspektācijas par jauno mītnes zemi, Latvija nespēj piepildīt. Šīs personas lielākoties ir neapmierinātas, nespēj samierināties ar palikšanu Latvijā un pat necenšas aktīvi iesaistīties sabiedrības dzīvē, sākt jaunu dzīvi.

Lielā mērā bēgļu nostāja ir saistīta ar kultūras atšķirībām un valodas pieejamību. Ievērojami pozitīvāk noskaņoti ir bēgļi no bijušajām Padomju republikām, kuriem integrāciju atvieglo krievu valodas pieejamība un vizuālā līdzība ar vietējiem iedzīvotājiem. Grūtāk klājas tām personām, kuras, valodas un savu fizisko atšķirību dēļ, baidās iesaistīties un piedalīties sabiedrības ikdienā. Jāsaka, ka tieši šīs atšķirības, ka daļai bēgļu ir pieejama sabiedrība, bet daļai nav, rada divas pat kādreiz savstarpēji naidīgi noskaņotas bēgļu nometnes, kuras pauž gandrīz diametrāli pretējus viedokļus.

Par apdraudējuma iespējām Latvijā runā tikai tie bēgļi, kuri vizuāli atšķiras no vietējiem iedzīvotājiem, pie tam šādas bailes vairāk saistās ar masu medijos sniegto informāciju, nevis reālu pieredzi *uz ielām*.

Līdzīgi viedokļi abu bēgļu grupu starpā tika pausti tikai runājot par iemeslu kādēļ bēgļi nonāca Latvijā. Nevienam no bēgļiem neatzina, ka Latvija jau sākotnēji ir bijusi mērķa valsts. Visi aptaujātie pētījuma dalībnieki bija vēlējušies nonākt citā valstī, kamēr apstākļu sakrītības dēļ, tomēr ir bijuši spiesti palikt šeit. Vairākumā gadījumu to respondentu starpā, kuri apzināti bija devušies uz kādu citu labklājības valsti, ierašanās Latvijā sagādāja diskomfortu un neapmierinātību. Tomēr atsevišķos gadījumos, kad lēmums par patvēruma meklēšanu ticis pieņemts spontāni un izvēle bijusi ierobežota, palikšana Latvijā tiek uztverta kā *glābiņš*, tādēļ pilnībā akceptējama.

Sabiedrības attieksmes vērtējums

Arī sabiedrības attieksmes un atvērtības vērtējums ir pretrunīgs. Ievērojami pozitīvāk noskaņoti un lielu vietējo atbalstu saņēmuši tie respondenti, kuri vizuāli neatšķiras no pamatiedzīvotājiem un ir spējīgi komunicēt vismaz krievu valodā. Ievērojami kritiskāki un pesimistiskāk noskaņoti ir tie bēgļi, kuri ar savas ādas krāsas atšķirību, neiekļaujas sabiedrībā un tiešā veidā saskaras ar sabiedrības neizpratni

un agresivitāti. Šiem bēgļiem latviešu sabiedrība šķiet ļoti noslēgta un nepieejama, ko paši bēgļi skaidro kā iedzīvotāju bailes un apdraudējuma izjūtu, kas ceļas no neizpratnes un informācijas trūkuma.

Kopumā dažādu valsts un pašvaldību institūciju attieksme tiek vērtēta kā visnotaļ laba un apmierinoša. Vienīgi atsevišķos gadījumos nav skaidra šo institūciju darbības shēma, birokrātijas „līkločņi”, kā arī nākas atzīt, ka ierēdņi, kas ikdienā nesaskaras ar bēgļu jautājumiem, ir nesagatavoti un nav kompetenti risināt šos jautājumus.

Iespēju un vajadzību nodrošināšana

Raksturojot savus sadzīves apstākļus, redzams, ka bēgļi, kaut izvirzot diezgan pieticīgas prasības, saskaras ar dažādām ikdienas problēmām, piemēram, mājvietas iekārtošana, kas ir būtisks priekšnoteikums integrācijai. Situācija valstī ar sociālo dzīvokļu piedāvājumu ir ļoti smaga – to vienkārši nav. Pie tam, atkal jāņem vērā sabiedrībā valdošā, vizuāli atšķirīgo bēgļu atgrūšana, un vairākkārt tiek norādīts, ka lētu mājokli (atsevišķu istabu) nav iespējams īrēt, jo saimnieks to atsaka, „bīstoties” no potenciālā īrnieka.

Lai arī bēgļi ir ļoti apmierināti un atzinīgi vērtē viņiem doto iespēju dzīvot PMIC „Mucenieki”, tā tomēr ir piespiedu izvēle, ne pašu bēgļu izvēlēts mājoklis.

Savukārt runājot par izglītības iegūšanas iespējām respondenti ir visnotaļ optimistiski. Kaut arī lielākā daļa tomēr par prioritāti uzskata ienākumu gūšanu, nevis izglītošanos, tie, kuriem ir interese un motivācija mācības turpināt, neredz tam šķēršļus. Arī runājot par bērnu un jauniešu izglītību, pieredze ir pozitīva un ar vietējo iedzīvotāju un valsts institūciju atbalstu, bērnu tiesības saņemt izglītību tiek nodrošinātas.

Izvērtējot bēgļu iespējas iesaistīties darba tirgū, jāņem vērā bēgļu atšķirīgā darba kultūra, kas līdzīgi, kā jau iepriekš vairākkārt minēts, ir atkarīga no bēgļu izcelsmes valsts. Tā darba pieejamību, noturēšanos un iedzīvošanos darba kolektīvā par problēmu neuzskata tie bēgļi, kuru izcelsmes valstī darba kultūra ir līdzīga Latvijai - likumdošanā noteikta un regulēta darba diena, slodze un darba devēja prasību izpilde. Savukārt otra daļa bēgļu, kuri tomēr nav raduši pie regulāra noteikta darba vairāk sūdzas par nepamatotu darba devēju patvaļu, *‘piekasīšanos’* un *‘bēgļa situācijas neizpratni’*. Jāpiezīmē, ka atkal krievu valodas zināšanu dēļ labvēlīgāka situācija ir tiem bēgļiem, kuri zina šo valodu un var strādāt pat vadošos amatos Latvijas uzņēmumos.

Vairāki no bēgļiem, kuri savu statusu ieguvuši jau agrāk, atcerējās, ka sākotnēji problēmas ir bijušas ar darba meklēšanu, jo trūcis atbalsts un sadarbība ar Nodarbinātības valsts aģentūru (NVA). Tomēr šobrīd situācija ir mainījusies un tie bēgļi, kuri ir motivēti strādāt, var piemeklēt savām spējām atbilstošu

darbu.

Kā norādīja bēgļi, par smagāko posmu medicīnas pakalpojumu izmantošanā ir izpratnes iegūšana par šīs sistēmas darbības mehānismu valstī. Tā kā, ģimenes ārstu institūcijas darbība, nosūtīšana pie speciālistiem, medikamentu iegādes princips utml., bēgļiem uzreiz nav saprotama, ir nepieciešama palīdzība - vietējais iedzīvotājs, kurš paskaidrotu un palīdzētu esošajā situācijā noorientēties. Runājot par daudzajiem sadzīviskajiem sīkumiem, bēgļi uzsver, ka ir nepieciešama institūcija, kas sniegtu informāciju par ikdienas jautājumu risināšanu vai informācija internetā, kas būtu pieejama dažādās valodās un palīdzētu risināt sadzīviskus jautājumus. Neizpratni daudzu respondentu vidū rada informācijas trūkums angļu un krievu valodās, jo šobrīd pieejamais informācijas klāsts ir lielākoties latviešu valodā.

Nākotnes ieceres, plāni

Domājot par savu nākotni bēgļi lielākoties ir atturīgi un no sniegtajām atbildēm var secināt, ka patiesos nolūkus īsti neatklāj. Tas var būt skaidrojams, gan ar bēgļu neskaidro situāciju un nestabilitāti, gan iespējamiem apsvērumiem par dzīves vietas maiņu uz kādu no labklājības valstīm, ko bēgļis nevēlas atklāt.

Tie, kas tomēr domā saistīt savu dzīvi ar Latviju atzina, ka domā par iespējām strādāt iegūtajā profesijā, meklēt labāk atalgotu darbu. Atsevišķi pētījuma dalībnieki norādīja pat ļoti konkrēti, ka vēlētos darboties tūrisma jomā, veicināt kultūras apmaiņas iespējas ar savu izcelsmes valsti vai strādāt ar bēgļu un patvēruma meklētāju problemātikas izpēti un popularizēšanu.

Nepieciešamais, sagaidāmais atbalsts

Tā kā, daļa bēgļu ir gatavi un spējīgi iesaistīties sabiedrības norisēs un ir pietiekoši motivēti tālākai rīcībai, tad šī bēgļu daļa uzskata, ka nekāda papildus palīdzība no valsts nebūtu sagaidāma.

Tajā pat laikā, otra bēgļu daļa, kas dzīvo ar pārliecību, ka Latvijas sabiedrība ir noslēgta un atšķirīgajiem nepieejama, ļoti vēlētos to mainīt. Šo bēgļu skatījumā valstij ir jāskaidro, ka arī bēgļi ir tādas pašas cilvēciskas būtnes, ka mītnes zeme ir pamesta ne aiz laba prāta, ka dzīvošana svešumā ir psiholoģiski smaga un, ka bēgļi nav drauds Latvijas iedzīvotājiem.

Nobeigumā jāsecina, ka kaut arī bēgļu skaits Latvijā nav liels, tomēr jau šobrīd iezīmējas divas atšķirīgas bēgļu grupas, kurām ir nepieciešama atšķirīga pieeja, uzrunas forma un integrācijas pasākumi. Šobrīd valstī tiek ieviests vieglākais ceļš, veidojot atbalstu bēgļiem, par pamatu ņemot to personu spējas un pieredzi, kuri mums kultūras ziņā ir līdzīgi un paši spēj atrast nepieciešamos risinājumus.

Tādējādi tie, kuriem nav pieejama vietējā valoda, sabiedriskā iekārta ir atšķirīga, kā arī nav priekšstata par atbalsta un informācijas pieejamību, nonāk situācijā, kurā jūtas pamesti, nesaprasti, atstāti vieni un bez vietējo iedzīvotāju atbalsta nav spējīgi atrisināt pat ikdienišķas dzīves situācijas, nerunājot nemaz par savas turpmākās dzīves plānošanu un virzību.

Papildus gribētos piezīmēt, ka komunicējot ar bēgļiem, jūtama šo cilvēku apātija un nogurums gan no preses, gan pētnieku puses. Tādēļ arvien biežāk respondenti sniedz iepriekš sagatavotas frāžveidīgas atbildes, situāciju izskaistinot, neiedziļinoties jautājuma būtībā, tā pasargājot sevi no lieka psiholoģiska spiediena, atkal un atkal runājot par negatīvo savā dzīvē.